

9. Николайчик Ф. Николаевская церковь в г. Новом Ропске Новозыбского уезда, построенная Даниилом Апостолом / Ф. Николайчик // Черниговские епархиальные известия, 1885. – № 5. – С. 201–211.
10. Окиншевич Л. Генеральна старшина на Лівобережній Україні XVII–XVIII вв. / Л. Окиншевич // Праці Комісії для вивчення західно-руського та українського права. – К., 1926. – Т. 2. – С. 312 с.
11. Панашенко В. Соціальна еліта Гетьманщини (друга половина XVII–XVIII ст.) / В. Панашенко. – К., 1995. – 212 с.
12. Радакова Е. Гетман Даниил Апостол в роли колонизатора / Е. Радакова // Киевская старина. – 1891. – № 6. – С. 458–468.
13. Реєнт О. “Останній справжній козак козацької України” Данило Павлович Апостол / О. Реєнт // Усі гетьмани України : легенди, міфи, біографії / О. Реєнт. – Х., 2007. – С. 36–54.
14. Судиенко М. Материалы для отечественной истории / М. Судиенко. – К., 1853. – Т. 1. – С. 124, 168, 317.
15. Швидько А. Социально-экономическое развитие Украины в 14–середине 18 вв. / А. Швидько. – Днепропетровск : ДГУ, 1988 – 84 с.
16. Швидько Г. Компут і ревізія Миргородського полку 1723 р. / Г. Швидько. – Дніпропетровськ : Нац. гірничий ун-т, 2004. – 335 с.

В статтє даєтся характеристика развития и становления украинской казацкой верхушки. Процесс формирования элиты начался после завершения Национально-освободительной войны под проводом Б.Хмельницкого, однако в период гетманства Д.Апостола казацкая старшина стала постепенно превращаться в русское дворянство. Однако гетман сумел на некоторое время приостановить этот процесс.

Ключевые слова: Гетманщина, элита, казаки, привилегии, быт, социальная дифференциация.

Description of development and becoming of the Ukrainian cossack apex is given in the article. The process of forming of elite began after completion of National liberation war under B. Khmelnytsky, however in a period be D.Apostola a hetman a cossack petty officer began gradually to grow into the Russian nobility. However much a hetman managed on some time to halt this process.

Key words: Hetman, the elite, the Cossacks, privileges, customs, social differentiation.

УДК 94 (477.83/.86)
ББК 63.3 (4 Укр) 52

Бойчук Леся

ПУБЛІЦИСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ КИРИЛА ТРИЛЬОВСЬКОГО

У статті висвітлено літературно-видавничу та журналістську діяльність Кирила Трильовського впродовж 1880-х рр. XIX ст. і до 1941 р., її роль і значення для культурно-просвітницького життя Галичини.

Ключові слова: публіцистична діяльність, видавництво, часопис, радикали, січовий рух.

У суспільно-політичному житті Галичини кінця XIX – початку XX ст. помітну роль відіграв Кирило Трильовський – засновник та ідеолог січового руху, провідний громадсько-політичний діяч, адвокат, публіцист. Сьогодні найменш дослідженою є його публіцистична спадщина. Ця проблема не була об’єктом наукових досліджень у радянську добу. Сучасна історіографія зосереджує увагу на діяльності К.Трильовського в організації січових товариств. Окремі аспекти публіцистичної діяльності К.Трильовського висвітлено в публікаціях П.Арсенича [46], Т.Андрусяка [45], В.Морозюка [52], М.Гуйванюка [51], В. Глаголюка [50], М.Васильчука [48; 49].

Мета нашої статті полягає у всебічному висвітленні публіцистичної діяльності К.Трильовського, з’ясуванні її ролі та значення для культурно-просвітницького життя Галичини кінця XIX – початку XX ст.

Початок публіцистичної діяльності К.Трильовського припадає на другу половину 1880-х рр. І.Франко писав у 1888 р., що К.Трильовський “відомий як популярний публіцист, який зокрема займається народними читальнями і дає їм практичні поради в газеті

«Буковина», а також уміщує численні дописи про життя і потреби народу в інших українських часописах» [46, с.11]. Цього ж року за редакцією К.Трильовського вийшла збірка його власних поезій під назвою «Вперед». До неї також було включено твори «наймолодших і початкуючих літераторів» [4, с.1]. І.Франко в рецензії на цю збірку зазначав, що вона є «...невеликої літературної вартости», проте «позитивно свідчить про думки і прагнення наймолодшої генерації» [46, с.12].

К.Трильовському також належить спроба покращити становище літературно-видавничої справи в тогочасній Галичині. У листі до Т.Реваковича від 18 травня 1888 р. К.Трильовський писав: «... Важкий застій тепер у нашій літературі... і будучі видавництва наші можуть лиш в сей спосіб удатись, що будуть опиратися на уділах...» [4, с.1]. Він пропонував створити мережу для реалізації книг, що складалась би з кількох «уділів», які б, пропорційно до їхніх затрат на видавництво, отримували певну кількість книг для реалізації в межах свого «уділу». У такий спосіб К.Трильовський спробував розпродати уже видану ним збірку й готував матеріали на наступну [4, с.1]. Проте йому не вдалося реалізувати цих намірів.

У 1890-х рр. К.Трильовський писав статті для таких часописів, як «Батьківщина», «Хлібороб», «Народ», «Громадський голос», підписуючись власним прізвищем, а також використовуючи псевдонім Клим Обух. Ці статті охоплювали широку тематику: від коротких повідомлень, що відображали основні події радикального руху в Галичині – «Рух виборчий в Коломийському окрузі» [18, с.69–71], «Із Снятина» [17, с.610–611], «Про народне віче в Коломий 1891» [36, с.58–62], «В справі радикальної організації в Станіславівському повіті» [14, с.71–72], до таких цікавих розвідок на суспільно-політичну, освітню тематику, як «Які то рускі діячі в Снятинщині» [43, с.173–178], «В справі будови руского театру» [25, с.44–45], «Про селянське віче у Кракові і нову селянську партію» [37, с.83–86], «Бельгійська робітницька партія перед виборами» [23, с.250–252], «Соціялісти і мужики» [41, с.313–315], «Про голод в Росії» [35, с.10–11].

Володіючи редакторськими здібностями, К.Трильовський у 1896–1897 рр. у Коломий в друкарні Я.Брука видавав часопис під назвою «Громада». Це було видання, яке стояло на радикальних засадах і було призначене для широкого загалу читачів. У першому його номері було задекларовано, що назва газети є згадкою про «Громаду» М.Драгоманова [49, с.138]. Сам М.Драгоманов писав 15 березня 1891 р. у листі до К.Трильовського про необхідність видання нового радикального часопису, критикуючи «Хлібороба» [6, с.11].

К.Трильовський є організатором січового руху. 1900 року він заснував у с. Завалля Снятинського повіту перше спортивно-пожежне товариство «Січ». Тому на початку ХХ ст. він здійснював активну видавничу діяльність, яка була насамперед спрямована на популяризацію січової ідеї. Видавничим центром січової періодики стала Коломия [51, с.87]. Тут К.Трильовський у друкарні В.Бравнера друкував популярний місячник «Зоря», двотижневик «Хлопська правда».

«Зоря» за редакцією К.Трильовського виходила в 1902–1904 рр., в 1910 р. – за редакцією І.Чупрея та І.Навчука. На сторінках цього видання друкувалися поезії та оповідання Т.Шевченка, І.Франка, Ю.Федьковича, В.Щурата, С.Руданського, Б.Лепкого, В.Самійленка, В.Стефаніка, Л.Мартовича, П.Куліша. Провідне місце займали наукові розвідки І.Франка, М.Лозинського, І.Нечуй-Левицького, М.Залізняка та публікації, присвячені січовому рухові й політичній тематиці. У часописі К.Трильовський також публікував свої твори, підписуючись власним прізвищем та псевдонімами Клим Обух [20, с.61], Січовий батько [21, с.33]. Місячник «Зоря» був одним із перших у галицькій пресі, який звеличував ідею національно-визвольної боротьби через звернення до історичної тематики, особливо до періоду козаччини, пропагував ідею селянського страйку. Часопис користувався великою популярністю, оскільки «за три роки розійшлося майже сто тисяч примірників» [51, с.87].

1903 року К.Трильовський заснував видавництво газети “Хлопська правда”. У своїх спогадах він згадував: “В 1903 р. радикальна партія переживала велику кризу і її орган «Громадський голос» у Львові деякий час не міг виходити. Тоді я видавав в Коломиї «Хлопську правду»...” [26, с.31]. По суті, цей часопис був друкованим органом Коломийського осередку радикальної партії, який К.Трильовський видавав за власний кошт. Газета протягом року виходила нестабільно, оскільки її видавництво було збитковим (дохід від продажу не покривав навіть 50% витрат на друк) [7, с.66]. У листах до М.Павлика 1903 р. К.Трильовський неодноразово просив матеріальної допомоги для її видання в М.Павлика та інших громадсько-політичних діячів через його посередництво [7, с.66–70]. Часопис висвітлював основні події радикального та січового руху, містив статті антиклерикального характеру, пропагував ідею сільсько-господарського страйку й закликав до боротьби з алкоголем [8, с.28]. Чільне місце у виданні посідають статті К.Трильовського на суспільно-політичну тематику. Зокрема, у статті “Заяча конституція” висвітлено безправність українського селянина перед польським паном [28, с.21–22].

Для популяризації січового руху К.Трильовський також щорічно видавав у Коломиї календарі із символічними назвами “Отаман” (1904–1908 рр.) і “Запорожець” (1902–1913 рр.). У цих виданнях друкувалися січові пісні, надавалися практичні поради січовим товариствам, провідне місце займали статті на історичну тематику. Для поширення радикальних ідей у календарях щорічно публікувалася програма радикальної партії [10, с.68–74]. У “Запорожці” друкувалися головні нормативні акти “Головного січового комітету”, а згодом “Українського січового союзу” [51, с.87]. “Отаман” містив також статті на суспільно-політичну тематику, біографії відомих українців, січовиків. К.Трильовський під власним прізвиськом, використовуючи псевдоніми Клим Обух, Січовий батько, Кирило, написав біографії О.Терлецького, А.Павлик, П.Лаврука, Ю.Соломійчука-Юзенчука, суспільно-політичні розвідки “Михайло Павлик а народовська дволичність” [29, с.96–104], “Будь самостійним” [16, с.140–151].

У 1904–1905 рр. польський намісник у Галичині А.Потоцький розпочав кампанію, спрямовану на переслідування січового руху. У відповідь на це К.Трильовський 1905 р. у Кракові видав монографію під назвою “Nacjonalny ruch Rusinow a Sicze”. На сторінках своїх спогадів він зазначив: “Ось цею брошурою хотів я вияснити без основні закиди супроти організаторів “Січей” на Гуцульщині, фактами прищипити брехні польських ворогів січового руху” [26, с.41]. У цьому виданні К.Трильовський указав на те значення, яке має січовий рух для українців, назвав причину страху польського шляхтича перед січовиками: “... він боїться взагалі хлопської організації... його болить і бентежить, що хлоп... осміляється організувати своє життя в такі форми, які дідич вважав за свій виключний привілей” [26, с.39].

Видавнича діяльність К.Трильовського, яку він здійснював на початку ХХ ст., дозволяє нам також уважати його ідеологом січового руху, адже він видав чимало літератури для “Січей”. 1905 р. він опублікував підручник із січовими вправами “Характерник” [26, с.40]. Наступного року видав “Збірник пісень, патріотичних і січових” під псевдонімом Січовий батько. У рецензії на цю брошуру І.Франко писав, що це видання “підбадьорює людей, підтверджує у них надію на кращу будучину” [50, с.100]. У 1909 і 1912 рр. за його редакцією вийшли “Січові співаники”, які містили тексти січових пісень з нотами. Розпочиналися співаники з гімну “Ще не вмерла Україна”, далі йшли пісні: І.Франка – “Не пора”, “Розвивайся ти, високий дубе”, “Гей, “Січ” іде...”, “Тімн руських хлопів радикалів”; К.Трильовського – “Гей, там на горі “Січ” іде”, “Гей, Чорногора зраділа”, “Про Січ славно, Запороже”, “Хлопська пісня” та інших поетів-січовиків – В.Лебедової, О.Довганюка, Н.Устияновича [50, с.100]. 1909 р. К.Трильовський видав “Політичні коляди”. Авторами популярних колядок були: І.Сандуляк – “Хлопська коляда”, “Радикальна коляда”; Н.Миронюк – “Січова коляда”; Г.Булик –

“Коляда” [32, с.1–19]. За своїм змістом січові пісні й колядки були патріотичними творами, які спрямовувалися на піднесення національного духу серед селянства.

1907 року К.Трильовського було обрано послом від радикальної партії до Віденського парламенту. Тому в 1908–1909 рр. його публіцистична діяльність також охоплювала видавництво промов, виголошених із парламентської трибуни. Зокрема, 1908 р. К.Трильовський видав брошуру “Проч із шляхтою! Проч із єї посіпаками!”, яка висвітлює його виступ від 22 липня 1907 р. [38]. 1909 р. за його редакцією було надруковано ще дві промови: “Чи давати Австрії рекрута” (від 15 березня 1909 р.) [42] і “Про галицькі суди” (від 24 червня 1908 р.) [33]. У цих виданнях відображено жорстку визискувальну політику, яку проводила польська шляхта в Галичині.

1908 р. К.Трильовський створив Головний Січовий комітет для централізованого керівництва січовим рухом. Згодом виникла необхідність видавництва друкованого органу січового руху. Тому 1909 р. К.Трильовський відновив видання “Хлопської правди”, проте вже за редакцією І.Чупрея. У першому номері газети зазначалося, що “... рух січовий вимагає вже якоїсь часописи, котра-би більше місця ему присвятила. Отже ми задумуємо в “Хлопській правді” горячо попірати січовий рух...” [9, с.1]. Хоча в часописі основний акцент було зроблено на висвітлення січового руху, його історії, поточний стан справ, проте чільне місце також відводилося характеристиці діяльності радикальної партії, парламентським та сеймовим новинам, зокрема промовам радикальних послів.

Поряд із видавництвом та редакцією власної періодики, К.Трильовський на початку ХХ ст. також писав статті для інших галицьких часописів. Вартими уваги істориків, політологів, соціологів є такі статті: “Новий “князь руської церкви” (про єпископа Г.Хомишина) [15, с.75–77], “Січовий рух і академічна молодіж” [40, с.85–87], “Наша робота” (про січовий та вічевий рух) [31, с.1–2], “Наступає чорна хмара” (про загальне голосування в Галичині напередодні виборів 1907 р.) [13, с.1–2], “Австро-українські політики про положене української справи” [22, с.34–35]. Вони висвітлювали актуальні суспільно-політичні питання в житті тогочасної Галичини.

Активною публіцистичною діяльністю К.Трильовський також займався в період національно-визвольних змагань на західноукраїнських землях. У середині листопада 1918 р. він заснував видавництво тижневика “Січовий голос”, який через матеріальну скруту згодом виходив один раз на два тижні. Цей часопис, що був друкованим органом Українського Січового Союзу, проіснував усього три місяці. Редактором газети спочатку був Я.Навчук, а згодом – “Січовий батько”. Авторами видання були К.Трильовський і його січові побратими – І.Чупрей, П.Шекерик-Доників, К.Тимкульський та інші [50, с.116]. На сторінках “Січового голосу” К.Трильовський уперше використав свій псевдонім – Козак Невмирака [19, с.1–4]. 15 лютого 1919 р. він відновив видання “Громадського голосу” як органу Селянсько-радикальної партії [12, с.1]. Редагував газету сам К.Трильовський. За його редакцією вийшло 13 номерів, надрукованих упродовж лютого – травня 1919 р. Важливо зазначити, що часопис не став вузькопартійним, не замкнувся на західноукраїнському регіоні, а цікавився життям усієї України, становищем на фронтах [50, с.118].

Після поразки національно-визвольної боротьби в кінці 1920 р. К.Трильовський разом з урядом Є.Петрушевича емігрував до Відня. Тут він заснував видавництво “Чорногора” [3, с.5]. За його редакцією у цьому видавництві вийшла перша частина книги Р.Давнього “Про Січових стрільців”, календар “Запорожець” на 1921 р., “Січовий співаник”. Вищезгадані видання є яскравим свідченням того, що видавнича діяльність К.Трильовського в цей період була спрямована на відновлення січового руху. Зокрема, він писав у “Запорожці”: “Січова робота не скінчена! Вона заледво розпочата!...” [11, с.142]. Календар помітно відрізнявся від попередніх номерів, виданих у Коломиї. У ньому було більше статей, присвячених історії січового руху, суспільно-політичним,

історичним проблемам, і порівняно менше пісень, практичних порад для січовиків. Проте видавництво ««Чорногора»» проіснувало недовго. У листі до З. Кузелі від 6 липня 1923 р. К.Трильовський зазначив: «Чорногора» розпалась через брак капіталу, а ще гірше через кепського адміністратора» [3, с.11].

Перебуваючи в еміграції, К.Трильовський переживав великі фінансові труднощі. Єдиним джерелом його доходів була журналістська праця. Він працював кореспондентом «Свободи» та «Народного слова» в США, «Українського слова» в Берліні, «Panka» в Канаді. Його публікації охоплювали різноманітну тематику. Зокрема, у «Panky» було надруковано його статтю «Про о. Бавацію проповідника на службі італійського визволення» під псевдонімом Гриць Гуцуленко [3, с.6–7]; у «Свободі» – статтю про Б.Лепкого [3, с.1]; для «Українського слова» К.Трильовський переклав промову Масарика в чеськім парламенті від 28. 10. 1912 р. [3, с.5]; календар «Українського Народного Союзу» в США містив статтю «Дещо про вагу січового руху» [47, с.49]. У цілому, з 1921 до 1928 рр. К.Трильовський написав «більше як 900 статей до українських газет в Америці та до американських та галицьких календарів» [24, с.1].

1927 р. він повернувся в Галичину. Активної участі в суспільно-політичному житті краю вже не брав і зосередився на адвокатській діяльності, працюючи в с. Гвіздець Коломийського району. Проте та плідна журналістська робота, яку К.Трильовський здійснював у Відні, не залишила байдужою польську владу. 1931 р. проти нього було порушено кримінальну справу за ті статті, які він писав для часописів «антипанського керунку» [1, с.8]. Допити поліції тривали цілий рік, починаючи із 7 травня 1931 р. аж до 6 травня 1932 р., проте справу було закрито [1, с.2–23].

Найбільшим здобутком у публіцистичній діяльності К.Трильовського в цей період є видавництво історичних нарисів. 1927 року він видав брошуру «Російська цариця Катерина II», у якій описав її колоніальну політику, зокрема зруйнування «Січі». У вступі цієї книги зазначається, що «особливу цікавість» їй надає те, що «Катерина II зруйнувала Січ, а «батько Кирило» відродив її традиції» [39, с.1]. 1928 р. за його редакцією вийшла монографія «Боротьба італійців за свободу та соборність». На думку К.Трильовського, це видання було актуальним і повчальним для української нації, адже події національно-визвольної боротьби італійців у 1848–1849 рр. були подібними до ситуації, що склалася в 1917–1920 рр. в Україні [45, с.127–128]. 1930 р. він написав статтю про визвольну боротьбу болгар проти турків [2, с.12]. Як зазначав сам К.Трильовський у листі до В.Щурата від 19 лютого 1932 р., «... я все таки іду своєю... дорогою, а тою є: студії над визвольними змаганнями других народів о свободу і соборність» [2, с.12]. 1934 р. він видав брошуру, написану спільно із С.Яричевським, «Про велику Французьку революцію», у якій висвітлено основні історичні події та ідеї революції [32].

Повернувшись з еміграції, К.Трильовський також розпочав писати спогади. 1927 р. у «Календарі Червоної калини» він опублікував статтю під назвою «З моїх споминів», де відобразив історію створення стрілецьких товариств, легіону Українських Січових Стрільців [27, с.1–17]. Пізніше, 1936 р., на сторінках «Літопису Червоної Калини» було надруковано «Мої перші дні у ЗУНР», у яких висвітлювалася громадсько-політична діяльність у Західно-Українській Народній Республіці протягом перших кількох днів її існування [30, с.18–19]. Незважаючи на важкий стан здоров'я та матеріальну скруту, К.Трильовський займається публіцистикою навіть на останньому році життя. 1941 р. він пише спогади про І.Франка, що охоплювали понад сімдесят сторінок й описували «його спасенну ролю в Галичині» [2, с.13]. На прохання Д.Лукаїновича пише статтю «В справі оснований української Радикальної партії в р. 1890-тім» і висилає йому листом від від 21 травня 1941 р. [5, с.9]. К.Трильовський також просив Д.Лукаїновича про сприяння у видавництві перекладеної ним повісті про «визвольну боротьбу болгарів проти візантійців в р. 1185» [5, с.7]. Будучи важко

хворим, у шпиталі, він продовжував писати власні спогади, які згодом, 1965 р., опублікував його син П.Трильовський [44, с.268].

Таким чином, публіцистична діяльність К.Трильовського була надзвичайно різноманітною й охоплювала видавничу й журналістську роботу. У цілому, К.Трильовський написав понад 2 000 статей, присвячених актуальним суспільно-політичним, соціальним, культурно-освітнім проблемам, підписуючись власним прізвищем, а також псевдонімами Клим Обух, Січовий батько, Кирило, Козак Невмирака, Гриць Гуцуленко. За його редакцією в Коломиї виходили такі часописи – “Громада”, “Зоря”, “Хлопська правда”, “Січовий голос”, “Громадський голос”. Упродовж свого життя К.Трильовський видав понад 80 популярних брошур. Це, зокрема, календарі “Запорожець” й “Отаман”; література для січових товариств – підручник для січових вправ, січові співаники, колядки; парламентські промови; історичні нариси; монографії. Загалом публіцистична діяльність К.Трильовського мала значний вплив на культурно-просвітницьке життя галицьких українців кінця ХІХ – початку ХХ ст.

1. Державний архів Івано-Франківської області (Держархів Івано-Франківської обл.), ф. 90, оп. 1, спр. 39, арк. 2–23.
2. Львівська Національна бібліотека імені Василя Стефаника. Відділ рукописів, ф. 206, спр. 627, арк. 12–15.
3. Там само, ф. 9, спр. 4668, арк. 1–11.
4. Там само, ф. 93, спр. 105, арк. 1.
5. Там само, ф. 257, спр. 389, арк. 4–9.
6. Центральний державний історичний архів України, м. Львів (ЦДІАЛ України), ф. 663, оп. 2, спр. 64, арк. 11.
7. Там само, ф. 663, оп. 1, спр. 231, арк. 66–70.
8. Борба з алкоголем // Хлопська правда, 1903. – Ч. 4. – С. 28.
9. Привіт // Хлопська правда, 1909. – Ч. 1. – С. 1–2.
10. Програма РУРП // Запорожець, 1910. – С. 68–74.
11. Січова робота не скінчена! // Запорожець. – 1920. – С. 142.
12. Товариші! / Г. Дувірак, А. Онишук, Д. Паневник [та ін.] // Громадський голос. – 1919. – Ч. 1. – С. 1.
13. Трильовський К. Наступає чорна хмара / К. Трильовський [Клим Обух] // Громадський голос, 1906. – № 55–66. – С. 1–2.
14. Трильовський К. “В справі радикальної організації в Станіславівському повіті” / К. Трильовський [Клим Обух] // Громадський голос, 1899. – Ч. 9. – С. 71–72.
15. Трильовський К. “Новий “князь руської церкви” / К.Трильовський [Клим Обух] // Новий Громадський голос, 1904. – № 10. – С. 75–77.
16. Трильовський К. Будь самостійним / К. Трильовський [Клим Обух] // Отаман. – 1904. – С. 140–151.
17. Трильовський К. Із Снятина / К.Трильовський [Клим Обух] // Батьківщина, 1890. – Ч. 49. – С. 610–611.
18. Трильовський К. Рух виборчий в Коломийському окрузі / К. Трильовський [Клим Обух] // Народ. – 1891. – Ч. 4, 5. – С. 69–71.
19. Трильовський К. У Січі! У Січі! Гуртуймося брати, най справа козацька встане! / К. Трильовський [Козак Невмирака] // Січовий голос, 1918. – № 1. – С. 1–4.
20. Трильовський К. За російсько-япанської війни / К. Трильовський [Обух Клим] // Зоря, 1904. – Ч. 4. – С. 61.
21. Трильовський К. Гуцульська пісня / К. Трильовський [Січовий батько] // Зоря. – 1904. – Ч. 2. – С. 33.
22. Трильовський К. Австро-українські політики про положення української справи / К. Трильовський // Вісник Союзу Визволення України, 1917. – № 133. – С. 34–35.
23. Трильовський К. Бельгійська робітницька партія перед виборами / К. Трильовський // Народ, 1894. – Ч. 16. – С. 250–252.
24. Трильовський К. Боротьба італійців за свободу та соборність / К.Трильовський. – Коломия, 1928. – 65 с.
25. Трильовський К. В справі будови руского театру / К. Трильовський // Народ, 1892. – Ч. 3. – С. 44–45.
26. Трильовський К. З мого життя... (Уривок зі спогадів) / К.Трильовський // Гей, там на горі “Січ” іде!.. Пропам’ятна книга “Січей” / збір. й упорядк. П. Трильовський. – Едмонтон, 1965. – С. 13–77.
27. Трильовський К. З моїх споминів / К. Трильовський // Календар Червоної Калини. – 1927. – № 11. – С. 1–17.
28. Трильовський К. Заяча конституція / К. Трильовський // Хлопська правда. – 1903. – Ч. 3. – С. 21–22.

29. Трильовський К. Михайло Павлик а народовська дволичність / К. Трильовський // Отаман. – 1904. – С. 96–104.
30. Трильовський К. Мої перші дні у ЗУНР / К. Трильовський // Літопис Червоної Калини. – 1936. – № 11. – С. 18–19.
31. Трильовський К. Наша робота / К. Трильовський // Громадський голос. – 1906. – № 12–15. – С. 1–2.
32. Трильовський К. Політичні коляди / К. Трильовський. – Коломия, 1909. – 30 с.
33. Трильовський К. Про велику французьку революцію / К. Трильовський. – Львів, 1934. – 40 с.
34. Трильовський К. Про галицькі суди / К. Трильовський. – Коломия, 1909. – 23 с.
35. Трильовський К. Про голод в Росії / К. Трильовський // Хлібороб. – 1892. – Ч. 2. – С. 10–11.
36. Трильовський К. Про народне віче в Коломиї / К. Трильовський // Хлібороб. – 1891. – Ч. 11, 12. – С. 58–62.
37. Трильовський К. Про селянське віче у Кракові і нову селянську партію / К. Трильовський // Народ. – 1894. – Ч. 6. – С. 83–86.
38. Трильовський К. Проч із шляхтою, проч із єї посіпаками / К. Трильовський. – Львів, 1908. – 40 с.
39. Трильовський К. Російська цариця Катерина II / К. Трильовський. – Коломия, 1927. – 64 с.
40. Трильовський К. Січовий рух і академічна молодіж / К. Трильовський // Новий Громадський голос, 1904. – № 11. – С. 85–87.
41. Трильовський К. Соціалісти і мужики / К. Трильовський // Народ, 1894. – Ч. 20. – С. 313–315.
42. Трильовський К. Чи давати Австрії рекрута / К. Трильовський. – Коломия, 1909. – 32 с.
43. Трильовський К. Які то рускі діячі в Снятинщині / К. Трильовський // Народ. – 1890. – Ч. 12. – С. 173–178.
44. Трильовський П. Як я те бачив... / П. Трильовський // Гей, там на горі “Січ” іде!.. Пропам’ятна книга “Січей” / збір. й упорядк. П. Трильовський. – Едмонтон, 1965. – С. 262–269.
45. Андрусак Т. Правові погляди К. Трильовського / Т. Андрусак // Вісник Львівського університету. Серія юридична, 2000. – Вип. 335. – С. 121–130.
46. Арсенич П. Основник “Січі” – Кирило Трильовський / П. Арсенич // Гуцульщина. – 1993. – Ч. 32. – С. 11–14.
47. Бажанський М. Відновлення Української держави 1918 р. / М. Бажанський. – Дітройт, 1979. – 88 с.
48. Васильчук М. Видавнича справа в Коломиї у період ЗУНР-УНР / М. Васильчук // Лицарі рідного краю: січово-стрілецька традиція в історії, культурі та мистецтві України ХХ століття. – Коломия, 2007. – С. 115–121.
49. Васильчук М. Силуети : Коломисезнавчі тексти / М. Васильчук. – Коломия, 2006. – 304 с.
50. Глаголюк В. Передумови виникнення Українського січового стрілецтва. Подвижництво Кирила Трильовського / В. Глаголюк // Лицарі рідного краю: січово-стрілецька традиція в історії, культурі та мистецтві України ХХ століття. – Коломия, 2007. – С. 95–107.
51. Доброжанський О. Пожежно-гімнастичні товариства “Січ” Коломийщини як предтеча січового стрілецтва / О. Доброжанський, М. Гуйванюк // Лицарі рідного краю: січово-стрілецька традиція в історії, культурі та мистецтві України ХХ століття. – Коломия, 2007. – С. 85–91.
52. Морозюк В. “Січовий батько” Кирило Трильовський і його діти / В. Морозюк // Краєзнавчий збірник на пошану Б. Гаврилів. – Івано-Франківськ, 2003. – С. 135–145.

В статъе отражена литературно-издательская и журналистская деятельность Кирилла Трелѣвского осуществляемая им в 1880-х гг. XIX ст. и до 1941 г., а также её культурно-просветительское значение.

Ключевые слова: публицистическая деятельность, издательство, журнал, радикалы, сечевое движение.

In this research we have investigated the literature-publishing and journalistic work of Cyril Trylovskyy, which he carried out during 1880's nineteenth century till 1941.

Key words: leaflets, publishing, magazine, radicals, the Sich movement.